

Sosyal Hayatın Kanayan Yarası: Boşanmalar^{1*}

1. Konunun Planı

- a. Talak/Boşanma Nedir?
- b. İslam'da boşanmanın hükmü
- c. Talak/Boşanmanın Öncesi ve Sonrası

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuyu talak/boşanma kavramının açıklamasıyla başlanıp, İslam dininin evliliğe ve aile bağına vermiş olduğu değer üzerinde durulur. Çiftlerin evliliklerini zedeleyen tutumları incelenir. Kur'ân-ı Kerîm'de aile içi anlaşmazlığın ortaya çıkması halinde evliliğin devamını sağlamaya yönelik bazı tedbirlere başvurulmasının, geçimsizliğin devam etmesi durumunda erkek ve kadının ailelerinden seçilecek hakemlerin onların arasını bulmaya gayret etmesinin istenmesi de (Nisâ 4/34-35, 128) karı-koca arasındaki uyuşmazlıkların ilk çözüm yolunun boşanma olmaması gerektiği vurgulanır.

3. Konunun Özet Sunumu

Sözlükte “serbest kalmak/serbest bırakmak, bağından kurtulmak/bağını çözmek” anlamındaki talâk kelimesi fıkıh terimi olarak belli lafızlarla nikâh akdinin bozulmasını ifade eder. Türkçe karşılığı boşama ve boşanmadır. Kur'ân-ı Kerîm'in 65. süresine isim olan talâk ve aynı kökten türeyen kelimeler âyet ve hadislerde çok defa terim anlamıyla geçer.

Talâk kelimesi; İslam hukukunda hem tek taraflı irade beyanı ile hem iki tarafın anlaşarak ailede eşlerin yollarının ayrılması ile hem de mahkeme kararıyla meydana gelen boşanma anlamlarına gelmektedir. Talâk (boşama), evliliğin devamı maksadıyla dinimizce tavsiye edilen tüm yolların denenmesine rağmen eşlerin yine de anlaşamadığı durumlarda ailede yol ayrılığı anlamındadır.

Bu konuda Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ ۗ

“Boşama iki keredir. Her ikisinden sonra ya iyilikle evlilik içinde tutmak veya güzellikle serbest bırakmak gerekir.” (Bakara Suresi – 229)

İslam'da asıl olan evliliğin devam etmesidir.

İslâm aile yapısında arzu edilen, evliliğin bir ömür boyu sürmesi, eşlerin hayatın zorluklarına birlikte göğüs germeleridir. Eşlerin sevinçlerini paylaşmaları ve üzüntülerinde birbirlerine destek olmaları, güzellikleri de acıları da paylaşmaları, aile ortamını sıcak bir yuvaya dönüştürmeleridir.

Evliliğin mutlu, huzurlu bir şekilde devam edebilmesinde anne-baba, kaynana-kayınpederin yapıcı olmaları çok önemlidir. Ebeveynler evlatlarının evliliklerinin sıkıntılı, zor dönemlerinde olan sıkıntıları aşmak için çaba sarfetmeleri gerekmektedir. Bugün birçok

¹ Bu vaaz projesi, Köprüköy Müftülüğü İlçe Başvaizi Sümeyra Avcı tarafından hazırlanmıştır.

* Redaksiyon: Erzurum Müftülüğü İl İrşad Kurulu

evlilik, yakın akrabaların yapıcı olamamalarından dolayı eşleri boşanma yoluna sevk etmektedir. Aileler bu süreçte acele karar vermeden, evliliğin devamı için bütün gayretlerini göstermeleri gerekmektedir. Ancak bütün bu çabalar sonuç vermezse o zaman eşler boşanma yolunu tercih etmelidir. Evlilik nasıl hayatın bir gerçeği ise, boşanma da o denli bir gerçektir.

Bu konuda İbn Ömer'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: "أَبْغَضُ الْحَلَائِلِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الطَّلَاقُ".

“Yüce Allah’a en sevimsiz gelen meşru işlerden biri, boşanmadır.” Ebû Dâvûd, Talâk, 3; İbn Mâce, Talâk, 1) buyurarak, boşanmanın ancak zorunlu durumlarda başvurulabilecek bir yöntem olduğunu belirtmiştir.

Yüce dinimiz, boşanmayı hoş karşılamamakla beraber hayatın bir gerçeği olarak görür. Evliliğin yürümediği, tıkanıp zamanlarda boşanma, nihaî bir çıkış kapısıdır. Toplumumuzu derinden tehdit eden ve nice felaketlere sebep olan çok önemli bir sosyal problem boşanmadır. Büyük bir umutla kurduğumuz, güzel duygularla beslediğimiz, vaatlerle meydana getirdiğimiz kutsal birlikteliği sudan bahanelerle veya büyüttüğümüz değersiz sebeplerle yok ediyoruz. Yok olan sadece aile değil; aynı zamanda anne-babanın umudu, gençlerin hayalidir.

Boşanma, sonuçları çok acı ve çoğunlukla geri dönüşü olmayan bir iştir. Bir çatı altında evlilik hayatının devamı mümkün değilse boşanma bir çıkış yoludur. Hayati bir zaruret olmazsa boşanma hem tarafları hem çocukları hem ilgili aileleri ve hem de bütün toplumu rahatsız eden, onarılması güç tahribatlara sebep olan bir karar olur.

Sağlıklı bir geleceğin en önemli teminatı olan aile kurumunun gittikçe yıprandığı günümüzde boşanmaların artarak çoğaldığı bir vakiydir. Boşanmalara sebep olan hususlar arasında şunlar dikkat çekicidir. Ekonomik sorunlar, şiddetli geçimsizlik, eşlerin birbirini ihmal etmesi, aşırı yaş farkı, aldatmalar, ihanetler, inanç ve ideoloji farklılıkları, ailelerin evli çiftlere gereksiz müdahalesi, küçük yaşta yaptırılan zoraki evlilikler, psikolojik sorunlar, uyuşturucu, alkol ve kumar bağımlılığı.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۚ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهُ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾

“Ey peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman iddetlerini gözeterek boşayın ve bekleme sürelerini iyice hesap edin. Rabbiniz Allah’a saygısızlıktan sakının. Apaçık bir hayasızlık yapmış olmadıkça onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah’ın koyduğu sınırlardır. Kim Allah’ın koyduğu sınırları aşarsa kendisine yazık etmiş olur. Bilemezsin ki; belki Allah bundan sonra yeni bir durum ortaya çıkarır.” (Talâk Suresi – 1)

Yukarıda okuduğumuz ayetten anlamamız gereken, aile kurumunun dinî, ahlakî ve hukukî temelini oluşturan nikâh akdinin ve evlilik birliğinin keyfî biçimde sona erdirilemeyeceği gerçeğidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse nasıl ki ailenin oluşumu safhasında kadın ve erkek ile ailelerinin insanlara özgü ve insan haysiyetine yakışır tarzda

birbirleriyle tanışıp anlaşarak nikâhları yapıyorsa, nikâhın sona erdirilmesinin de belirli kuralları elbette olacaktır. İşte bu bağlamda ayet-i kerimeyi anlamaya çalıştığımız zaman Yüce Rabbimiz ayete “**Ey Peygamber**” şeklinde başlamakla beraber sözün akışı ve özellikle kullanılan fiillerin çoğul olması, Resûlullah’ın şahsında müminlere hitap edildiğini, evlenme ve boşanmanın aynı zamanda sosyal bir konu olduğunu göstermektedir. Özel olarak Peygamber’e hitap edilmesi ise bu hükümlerin tebliğ edilmesi ve doğru uygulanmasının sağlanmasında ona verilen görevin ve genel olarak konunun önemine dikkat çekme amacıyla açıklanabilir. Bu üsluptan da anlaşıldığı üzere evlilik hakkındaki hükümler işlenirken iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılmaması gibi bazı temel ilkelere vurgu yapılmakta, aile bütçesi konusunda ölçülü olmamız istenmektedir. Makul, meşru ve dengeli olmayan, sonunda bizleri Allah’a isyan noktasına götüren birtakım keyfi isteklerimizin bizleri perişan ederek ailelerimizin, toplumuzun ve medeniyetlerin çökmesine yol açabileceği ima edilmektedir.

Boşanma, sonuçları itibariyle çok ciddi bir iş olduğu için, bu kararın aceleye getirilmemesi gerekir. Karı-koca birbirlerinde mütemadiyen eksiklik arayarak değil, bardağın dolu tarafını görmek gibi, iyi ve hoş yönlerini görerek mutluluğu burada aramaya çalışmalıdırlar. Allah (c.c) âyet-i celîlesinde bu hususu şöyle belirtmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرْتُوا النِّسَاءَ كَرْهًا ۖ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذَهَبُوا بِبَعْضِ مَا
أَتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا
شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾

“Ey iman edenler! Kadınlara zorla vâris olmanız size helâl değildir. Apaçık bir edepsizlik yapmadıkça, onlara verdiğinizin bir kısmını ele geçirmek için -evlenme ve boşanma konusunda- engel çıkarmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız, Allah’ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.” (Nisâ Suresi – 19)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “لَا يَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا
خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ.”

Ebû Hüreyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) Efendimiz de : “**Mümin, mümin hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.**” (Müslim, Radâ’, 61) buyurarak eşlerin mümkün mertebe geçinmelerini, birbirlerinin iyi yönlerini görmeye gayret göstermelerini tavsiye etmiştir.

Boşanmalar, sadece birbirinden ayrılan eşleri değil, özellikle geleceğimizi emanet edeceğimiz çocuklarımızı, telâfisi mümkün olmayacak şekilde menfi yönde etkiler. Onların ruhi dünyalarını yıkar, hayata küskün hâle sokar. İnsanın gelişmesi ve büyümesi sadece gıda ile değildir. İçinde bulunduğu aile ortamı, aile hayatı, anne-baba sevgisi ve ilgisi kişiliğin gelişmesinde hayati rol oynar. Hayat mücadelesi, zorluklarla başa çıkma, problemleri çözme kabiliyeti büyük ölçüde ailede öğrenilir, fiziksel ve psikolojik gelişim en güzel şekilde aile içinde tamamlanır. Parçalanmış aile çocuklarında genellikle uyum ve davranış bozuklukları görülmekte, bazen eğitimleri yarım kalmakta, sokağa ve suç ortamına itilmekte ve dolayısıyla kötü alışkanlıkların pençesine düşmektedirler.

O halde boşanma kararı sadece eşleri birbirinden ayırmaz; geride topluma sorun üreten bireyler bırakır. Dolayısıyla eşler ayrılmadan evvel bir kez daha düşünmeli, çözüm olarak gördükleri yol felaket olmamalıdır. Sorun üretip uğraşmak yerine problemin ortaya çıkmasını engellemek daha akılcı ve daha iyi yoldur. Rabbimiz ailelerimize huzur ihsan eylesin. Nefislerimizi, nesillerimizi, ailelerimizi her türlü kötülükten, fitneden muhafaza buyursun.

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

• وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

“Boşamaya karar vermiş olurlarsa, şüphe yok ki Allah her şeyi işitir ve bilir.” (Bakara Suresi – 227)

• وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾

“Eğer karı koca (çaresiz kalıp) ayrılırlarsa Allah bol rızkından onların ihtiyaçlarını giderir. Allah’ın lütfu geniştir, hikmeti sonsuzdur.” (Nisâ Suresi – 130)

• يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ ۗ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۗ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۗ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١١﴾

“Ey peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman iddetlerini gözeterek boşayın ve bekleme sürelerini iyice hesap edin. Rabbiniz Allah’a saygısızlıktan sakının. Apaçık bir hayasızlık yapmış olmadıkça onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah’ın koyduğu sınırlardır. Kim Allah’ın koyduğu sınırları aşarsa kendisine yazık etmiş olur. Bilemezsin ki; belki Allah bundan sonra yeni bir durum ortaya çıkarıverir.” (Talâk Suresi – 1)

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

• عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبْغَضُ الْحَالِلِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الطَّلَاقُ.”

İbn Ömer’den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah’a en sevimsiz gelen meşru işlerden biri, boşanmadır.” (Ebû Dâvûd, Talâk, 3; İbn Mâce, Talâk, 1)

• عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “لَيْسَ مِنَّا مَنْ حَبَّبَ امْرَأَةً عَلَى زَوْجِهَا...”

Ebû Hüreyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kadını kocasına karşı kıskırtan bizden değildir...” (Ebû Dâvûd, Talâk, 1; İbn Hanbel, V, 353)

- عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلْتُ رَوْجَهَا طَلَاقًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ.”

Sevbân'ın naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: **“Herhangi bir kadın, geçerli bir sebebi olmaksızın kocasından boşanma talep ederse, cennetin kokusu ona haram olur!”** (Ebû Dâvûd, Talâk, 17-18)

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “لَا يَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ.”

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: **“Mümin, mümin hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.”** (M3645 Müslim, Radâ', 61)

6. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- DİA, “**Talâk İle İlişkili Maddeler**” İle İlişkili Maddeler
E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/talak/iliskili-maddeler>
- Hadislerle İslam, “**Boşanma: Allah'ı Gazaba Getiren Helâl**” –
Hadislerle İslâm Cilt 4 Sayfa 163
E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=4&SAYFA=163>
- Komisyon, **Hadislerle Evlilik**, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Product/Detail?productId=2284>
- Dr. Fatma Bayraktar Karahan, **İslam'da Aile**, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Product/Detail?productId=3096>
- Dr. Zekiye Demir, **Aile Huzuru**, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Product/Detail?productId=3455>
- Komisyon, **Ailem**, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Product/Detail?productId=413>
- Prof.Dr. Ahmet Yaman, **Aile Hayatımız**, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Product/Detail?productId=412>

